

kako je, na daljini, preko Karpata toliko godina i kataklizmi, i ta župna crkva od opeka, koju svi zovemo katedralom, najednom izrasla u monumentalan znak podneblja. Na daljini, samo na daljini.

O NOVOSADSKOM LETU, PONOVO

jul 1971.

Dolazak Romnjaha, zatim teški zadržavanje kanalizacije u Dunavskoj ulici, najzad smrt onih velikih, visokih platana u Futoškoj ulici negda su nas opominjali da stiglo je to veliko, tromo, kontinentalno novosadsko leto. U međuvremenu, Romnjaha više nigde nema, bez sumnje poput dvojnika Todora Manojlovića skita Jonskim morem i piše svoje lepotanske razglednice, u Dunavsku ulicu navraćamo sve ređe, sve zaboravnije i u žurbi, platana u Futoškoj ulici već odavno nigde nema na vidiku, i ovo gusto novosadsko leto, koje se drži još jedino Uspenskog groblja, zasutog ivanjskim cvećem, još jedino Tesline ulice kojom, tek s vremena na vreme, naiđe poneki poznanik, ovo gusto novosadsko leto, velim, stiže tek u naše uspomene, tek na stranice knjiga i časopisa koje emitujemo kao opomenu svog sopstvenog zaborava. U poslednjem julskom broju *Polja* traje takvo jedno leto novosadsko, i to kao *nemirno zeleno klatno ponad krovova, moje nahoče, veliki luk opisuje od mulja do neba*. Rade Tomić u tom letu, u toj svojoj pesničkoj emisiji upozorava kako vreme je kada treba sve ostaviti, i kada *pesak s presahlog mora oči mi zasipa*. Nešto od nepomičnosti, nešto od te neuhvatljive tromosti letnjeg novosadskog trenutka sasvim radosno prihvataju ove guste Tomičeve, nemarne prema prapošnom, prolećnom trenutku nemira, kao i prema smrti koja očekuje, u doku, *sa mrtvim srcem na dlanu*. Ovo je međuvreme, ono što se događa između dve obale, ničije i svačije, daleko zaošijano prema nebu, izbeljenom i na zastavu nalik, kako to stoji u jednom Rilkeovom zapisu. Ima jedan trenutak na slici Ivana Tabakovića, ostavljenoj u galeriji u Ečki, kada veliki žuti mesec kreće u obilazak krajine polegale i nepomične, veliki žuti kolut koji se ne menja. U trenucima ranog novosadskog leta taj mesec prolazi nad našim glavama, nad mostovima koji, po Tomiću, *oponašaju pokrete naših ruku*. Sve manje poznanika, sve iste knjige, sve manje pisama, sve manje muzike koja bi nas odvrćala od te uobičajene maršrute koja ide nekamo zaobilazno, pa ipak uvek prema Telepu koji se, još, valja u bogatom hlorofilu svoje prizemnosti. Vreme je kada se preturaju stare fotografije iz Sivca, kada dugo čutimo nad simetrijom inscenacije jednog vinograda, predaka, žutih uspomena na Marienbad u kome su, bar na fotografijama, negde plovili starinskim aeroplanima. *Na nebu kad se ptica javi*, kako bi rekao Tomić, ostaće iza nas tek bleđa mrlja nekadašnjih velikih emisija snage i radosti. Sve se sad rasplinulo u laganom ritmu prolaznika Tesline ulice koji nikuda ne odlaze, za more i planine ne mare jednako isti u tom drvoređu koji, banjski i već starinski, traje nepromenjeno.

Naš drug Romnjaho nekada nam je dovikivao kamo smo i zašto smo to stigli do jednog datuma koji nas, tako brižno, opominje na filistre koji govore, sve u jednoj istoj akcenatskoj liniji kako je *sve u redu, kako nema problema*, i kako ništa van njihovog koloseka bukvalizma *ne dolazi u obzir*. Sada već tako dugo Romnjaho nije među nama, ništa nam ne može poručiti, niti pak preporučiti. Ne ume više ni da nas presretne novostima iz velikog sveta koji nas okružuje. Samo ta pisma i te šarene razglednice ostaju da svedoče o njemu, već nepoznatom mi u ovom novosadskom letu koje, poput toplog mora, ostavlja svoj svetli, već izbleđeli trag na horizontu Srema, na Trandžamentu, svuda, redom.

Kako ide ovo vreme, sve je jasnije da datiranost nekih pesama, nekih emisija, nekih slika i nije ništa drugo do napor da se, još, ne zaboravi to malo vrelih trenutaka koji nam izmiču, i koji čine da obamrli, isti, ostajemo ne baš *s klasjem u kosi*, ali sigurno pred licem onog velikog obruča Tabakovićeve slike, u ečanskom prostoru, koja nas je prepoznala.

Leto je ili novosadsko, ili nije leto, pred licem ovih stihova Tomičevih, ali i pred licem tih mirnih, dokonih, prizemnih i jednospratnih fasada. *Na horizontu veliki crven mehur puče divlji krici prostor naseliše*. Tako kod Tomića, ali tako i u ovom dokonom satu visokog novosadskog leta, kada — kao u pesmi Radovana Pavlovskog — *mladić spava u podne*.

SA ĐORĐEM TABAKOVIĆEM

jul 1971.

Razgovarao sam maločas, tačno u podne, u vreloj Zmaj Jovinoj ulici sa Đorđem Tabakovićem o onoj davnoj Serbanovoj minijaturi iz 1928. godine, izloženoj na izložbi *Novosadskih likovnih radionica*. Ta minijatura, s onom nepostojećom Jermenskom crkvom, ne prestaje da me opseđa. Vidim je čas u nekoj lotovskoj rasveti, čas u jednoj bezmalom vlamenkovskoj fakturi. Crkve, male crkve već davno nema, dosećamo se zajedno. A, kaže Tabaković, jedan njegov poznanik, crtač koji je radio pre rata kod njega, živi sad sasvim daleko, u drugoj zemlji, i već dugo godina daleko od Novog Sada. Javio mu se nedavno sa jedne novosadske benzinske stanice. Kaže crtač — ne može da pronađe Tabakovićev stan u koji je često navraćao. Zašto? Nema nigde, nema više one male Jermenske crkve koja mu je bila orijentir, pred kojom je dugo bila tramvajaska stanica. Kako, dakle, bez tog malenog tornja da stigne do onoga stana u Borisa Kidriča, koji je sačuvalao dobro, staro vreme novosadsko, do onih ikona iz Arada i onih većitih pejzaža novosadskih, na kojima, eno, traje i ta Jermenska crkva koje više nema.

TITO BILOPAVLOVIĆ

putujuća soba

Tamo negdje u nekom vlaku najprije se javio prozor s balkonom i glasovima koji mu pripadaju. Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže. Poslije se na ulici pokazao onaj ugao. Sto nas je obično gledao prije sna. Ne diraj paučinu, govorio sam, paučina donosi sreću. (Donosi li?) Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže. Vidi, rekla si na jednom pustom trgu, otkuda ovdje moj mali portret napravljen na sajmu za jedan prijateljski osmeh? Stvarno, portret je lebdio nad trgom i, što je još gore, slijedio nas. Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže. Bože, uzviknuh u nekom nepoznatom gradu, eno tvoje posuđice za olovke! Nevjerojatno! Naš uski, preuski krevet pratio nas u stopu. Orjentalna pepeljara, knjige u neredu, mala slika tvoga oca, Regina mundi, žute zavjese, zbrka u ormaru... Ah, kako je hladno, stisnimo se, tako si rekla u sipljivom hotelu potpuno jednako kao nekada, istim glasom. Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže. Skuhaj, draga, čaj, cipele su mi šuplje! Hej, to sam već jednom rekao, ali gdje sam to već jednom rekao? Otkuda, dovraga, ovdje tvoj prastari »telefunken«? Prokletstvo, ista glazba! Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže. Nemoj barem uzimati pletivo, inače... Naš položaj je sve beznadniji. Znam sigurno da smo otputovali da se nikada ne vratimo u tu sobu. Zar je ona krenula za nama? Tko je još vidio da sobe slijede stanare?! Što se sada može, pređimo na pod, ovaj krevet oduvijek užasno škripi. Ne vrijedi zatvarati oči, ne pomaže.

DUŠAN ŠKORIĆ

k i š n i d n e v n i k

Stvar je u tome da ostaneš svoj. I go. I obučen. I u dobrom društvu. I u lošem društvu. I u muškom društvu. I u ženskom društvu. Stvar je u tome da Izdržiš društvo sa samim sobom. Treba nositi Maramicu. Za zamišljene suze. Za zamišljeno društvo. Treba biti bolestan u bolesnom društvu. Treba biti zdrav u zdravom društvu. Treba trčati U društvu trkača. Čutati sa čutavcima. Mucati sa Mucavcima. Galamiti sa galamdžijama. Voleti sa Ljubavnicima. Zaljubiti se u već zaljublenu. Veoma paziti u društvu samog sebe i nikom Ne psovati mater. Redovno čistiti cipele. Zatim ih redovno šetati po gradu. Cipele su Važne u društvu. Naročito ako žuljaju. Onda, Sedeći u vozu, u restoranu, čekaonici, nastojati Otrresti se njihovog društva.